

Fővárosi Ítéltábla

6.Pf.20.252/2023/4-II.

A Fővárosi Ítéltábla a dr. Igyártó Gyöngyi ügyvéd (ügyvéd címe) által képviselt II.r. felperes (II.r. felperes címe) II. rendű és III.r. felperes (III.r. felperes címe) III. rendű felpereseknek a dr. Papp Sándor ügyvéd (ügyvéd címe) által képviselt alperes (alperes címe) alperes ellen kártérítés megfizetése iránt indított perében a Fővárosi Törvényszék 2023. március 8. napján meghozott 39.P.22.719/2022/13. számú ítélete ellen az alperes által 14. sorszám alatt benyújtott fellebbezés folytán meghozta a következő

ítéletet:

A Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletének nem fellebbezett részét nem érinti, fellebbezett rendelkezéseit helybenhagyja.

Kötelezi az alperest, hogy 15 napon belül fizessen meg a II. és III. rendű felperesnek személyenként 444.500 (négy száznegyvennégyezer-öttszáz) forint másodfokú perköltséget.

Megállapítja, hogy a le nem rótt 2.500.000 (kétfmillió-ötszáz ezer) forint fellebbezési illetéket az állam viseli.

Az ítélet ellen fellebbezésnek nincs helye.

Indokolás

[1] Az elsőfokú bíróság által megállapított tényállás szerint a II. és a III. rendű felperesek jogelődje, néhai felperesi jogelőd 1959-ben született település¹n, 1965-ben költözött település²ra, a település³, helyrajzi szám¹ú és a település² helyrajzi szám²ú ingatlanokon (perbeli ingatlanokon) működő azbesztcementgyártól légvonalban kb.1,5-2 km-re fekvő ingatlanba. A felperesek jogelődje 1973-76 között a iskola¹be járt, amely 1-1,2 km-re volt a gyártól, 1977-ben település³be, a gyártól kb. 4-4,5 km-re költözött, majd 2004-től település⁴ lakott, a gyártól kb. 2-2,5 km-re. A gyár 1971-től kezdődően állított elő

azbesztcement ipari termékeket. A perbeli ingatlan tulajdonosa az alperes volt 1996. június 24-ig, az ingatlanon az azbeszt cementgyárat működtető állami vállalatnak 1995. december 31-ig kezelői joga állt fenn.

[2] A felperesek jogelődje panaszai 2013. augusztusában kezdődtek köhögéssel, fulladással, mellkasi fájdalommal és légszomjjal. Az orvosi vizsgálatok eredményeként 2013. szeptember 25-én mesothelioma epitheliale maglignum (mellhártya rosszindulatú daganata) megbetegedést állapítottak meg nála. A diagnosztizálást követően folyamatos orvosi kezelés alatt állt, hat széria kemoterápiát kapott. 2014 júliusában a folyamat kiújulását állapították meg, 2014 szeptemberében kísérleti fázisban lévő gyógyszeres kezelésbe vonták, mely mellett a folyamat progrediált és 2017. május 29-én a felperesek jogelődje elhalálozott. A felperesek jogelődje megbetegedésének az volt az oka, hogy a tüdejébe az alperes ingatlanán működő gyárból származó kiporzással azbesztszálak kerültek, aminek következtében mesothelioma alakult ki nála. A megbetegedést okozó azbesztexpozíció legvalószínűbb időpontja 1976. és 1992. közé tehető, az összes adat figyelembevételével ez az időszak leszűkíthető az 1976 és 1985 közötti időszakra.

[3] Az azbesztcementgyártás során a csőgyártás és a lemezgyártás lényegében hasonló módon üzemelt 1971. és 2003., illetve a lemezüzem tekintetében 1981. és 1992. között, a következők szerint: A gyár területére iparvágányon zsákos formában érkezett az azbeszt, amelyet évekig élő erővel rakodtak le, majd ezt követően az azbesztet a gyárudvaron álló, oldalról nyitott tárolóhelyiségben tárolták, ahonnan az üzem épületébe szállítókasban vitték be targoncával és daruval az azbesztes zsákokat. Az üzemcsarnok mind a szállítás során, mind a nyári meleg időszakban több esetben nyitva állt. A gyártósor zártsága kezdetben kevésbé volt biztosított, de az 1980-as évek közepétől egyre zártabbá tették folyamatos fejlesztésekkel. 1985-ig a kiporzási pontokon mért értékek meghaladták a határértéket, ezt követően a technikai határérték alatti mennyiségeket mértek. Az azbesztes zsákokat úgy nyitották meg egészen 1992 februárjáig, az automatikus zárt zsákbontó rendszer üzembe helyezéséig, hogy azokat éles késsel felvágták, majd azt követően annak tartalmát beöntötték az adagoló garatba. Ezen a ponton helyi porelszívó berendezés is működött, amely azonban nem volt folyamatos és hatékony az elszívó rendszer 1992. évi rekonstrukciójáig. Az azbeszt felhasználás kezdetén a foszlatás szárazon történt, amely a határértékeket rendszeresen meghaladó mértékű kiporzással járt. 1985. és 1995. között pontosan nem megállapítható időponttól kezdődően a foszlatás során vízzel keverték az azbesztet. A gyártást követően a megszilárdult csöveket az összeilleszthetőség kedvéért méretre vágták, végüket esztergálták, e műveleteknél azbesztcementforgács és por képződött, melynek könnyű frakcióját részben az itt telepített elszívó berendezés elszívta, részben a munkatéri levegőt szennyezte. A végtermék csöveket portalanítást követően forgalmazták, e portalanítást nagy valószínűséggel kinn az udvaron végezték. A cementgyártás technológiája elsősorban porterhelést jelentett a környezet számára, a porleválasztásra zsákos portalanítókat használtak. A portalanító rendszerek emissziója többnyire határérték feletti volt, a porterhelés 1971-től folyamatosan fennállt, a gyártási folyamatok optimalizálása révén azonban a nyolcvanas évek végétől csökkent. Az azbesztről a fenti időszakban ismert volt annak egészségkárosító jellege és az, hogy ez a károsító jelleg az azbeszt belégzésével indul meg.

[4] Az azbeszt káros hatásai ellen a gyárban különféle környezetvédelmi intézkedések történtek. Ennek részeként egyrészről 1983. és 1985. között a szennyvízkezelési technológia bizonyos elemeit módosították, ami után a határérték feletti szennyezések átmenetileg megszűntek, az 1980-as évek második felétől átálltak a száraz foszlatásról a nedves foszlatásra, 1991. végén, 1992. elején helyezték üzembe a csőgyárban a zárt rendszerű azbeszt zsákbontó berendezést. A dolgozók munkaruhájával történő kiáramlás megakadályozása érdekében 1990-es évek közepétől mosodát alakítottak ki. A porleválasztók azbeszttartalmú porát és szennyvízkezelésből származó azbeszttartalmú iszapot magáncéllal, vezetőségi jóváhagyással az 1980-as évek közepéig szállították ki. Az 1970-es években és az 1980-as évek elején a porleválasztók porának kezelése még nyitott kocsikban történt, a port halmokban gyűjtötték az épületen kívül, vagy közvetlen a teherautókba engedték.

[5] A II. és a III. rendű felperesek a keresetükben személyenként 25.000.000-25.000.000 forint nem vagyoni kártérítés megfizetésére kérték kötelezni az alperest. Keresetüket elsődlegesen a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. IV. törvény (régí Ptk.) 100. §-a és a régí Ptk. 339. § (1) bekezdése alapján a szomszédjogi szabályok megsértésére, másodlagosan a régí Ptk. 345. §-a alapján a veszélyes üzemi felelősség szabályaira, harmadlagosan pedig a régí Ptk. 350. § (1) bekezdése szerinti megbízotti felelősség szabályaira alapították. Hivatkoztak továbbá a régí Ptk. 76. §-ára is.

[6] Keresetük alapjaként azt adták elő, hogy az alperes felelős a jogelődjüknek az azbeszt cementgyár kiporzása miatt kialakult mesotheliomás megbetegedéséért. Álláspontjuk szerint a felperes jogelődjének egészsége azért károsodott, mert az alperes mint tulajdonos az ingatlanát azbesztfeldolgozás céljára rendelkezésre bocsátotta, az cég7 gyárat a közvetlen lakókörnyezetben található saját tulajdonú ingatlanára telepítette, és az azbesztfeldolgozást engedélyezte. Hangsúlyozta, hogy a régí Ptk. 100. §-a szerint a tulajdonos az ingatlant kezelő használó személy szükségtelenül zavaró magatartásáért is felelős. A gyár létezésével, lakókörnyezetbe telepítésével és működtetésével az alperes szükségtelenül zavarta a lakókörnyezetben élöket. Másodlagosan arra hivatkoztak, hogy az alperes a veszélyes üzemi felelősség szabályai szerint felelős a fokozott veszéllyel járó tevékenységet folytató vállalat által okozott károkért, harmadlagosan arra, hogy az alperes felelős az általa igénybe vett megbízott által okozott károkért.

[7] Az alperes az érdemi ellenkérelmében a kereset elutasítását kérte. Nem vitatta, hogy a felperesek jogelődjének a megbetegedése a bizonyosságig határos valószínűséggel a település5i vállalat2 ipari tevékenysége következtében a levegőbe, majd onnan a felperesi jogelőd szervezetébe került azbesztszál, szálak okozta mellhártya mesothelioma következménye. Védekezése szerint a gyárterület 1948. és 1993. között állami tulajdonban, de állami vállalatok kezelésében volt. Kifejtette, hogy az állam veszélyes üzemi tevékenységet nem végzett az ingatlanokon, az állami vállalatok tevékenységéért vagy mulasztásáért pedig az állam nem felelős. Az alperes a károkozás időpontjában a felperesi jogelőd súlyos, esetlegesen halálos végkimenetelű megbetegedésének bekövetkeztét nem láthatta előre, így az okozati összefüggés is kizárt. Mind a korabeli EGK, mind a korabeli alperesi szabályozás az azbesztpor légszennyezettsége kapcsán kizárólag a munkavállalókat tekintette veszélyeztetettnek, a lakosságot nem. Hivatkozott arra is, hogy az adott helyzetben általában

elvárható módon járt el az azbeszt por által okozott légszennyezettség csökkentése, egészséget károsító hatásainak megelőzése érdekében.

[8] Az elsőfokú bíróság az ítéletével kötelezte az alperest, hogy fizessen meg a II. és a III. rendű felpereseknek személyenként 20.000.000-20.000.000 forintot, valamint annak 2014. július 1. napjától a kifizetésig járó, a mindenkori késedelemmel érintett naptári félévet megelőző utolsó napon érvényes jegybanki alapkamattal megegyező mértékű késedelmi kamatát, továbbá személyenként 647.700-647.000 forint perköltséget. Ezt meghaladóan a keresetet elutasította. Felhívta a III. rendű felperest 150.000 forint illeték, valamint 26.453 forint szakértői díj megfizetésére, továbbá megállapította, hogy a le nem rótt 1.350.000 forint illetéket és az állam által előlegezett 238.072 forint szakértői díjat az állam viseli.

[9] Határozatának indokolása szerint a perben nem volt vitatott a kár, a II. és a III. rendű felperesek jogelődje egészségének és életének sérelme. Az alperes nem tette vitássá, hogy az cég⁷ gyártó üzem kiporzása folytán a felperes jogelődjének tüdejébe került azbesztszál indította el a felperesi jogelőd egészségkárosodását eredményező kórfolyamatot.

[10] Az elsőfokú bíróság a perben beszerzett műszaki szakértői vélemény és az abban okszerűen értékelt tanúvallomások alapján megállapította, hogy a perbeli ingatlanokon lévő üzemekben folyó gyártási folyamat során 1971-től 1985-ig nagyobb mértékben, majd azt követően csökkenő tendenciát mutatva, folyamatos azbeszt kiporzás, környezetszennyezés történt. A műszaki szakértői vélemény rögzítette a gyártási technológia hiányosságait és a környezetszennyező tevékenységet igazoló körülményeket. Figyelembe vette, hogy a fejlesztések hatására a kiporzás tekintetében folyamatos javulás történt, azonban soha nem érték el a gyártás teljes zártságát. A természettudományos oksági kapcsolatot szakértői kérdésnek tekintette, a perben kirendelt szakértői intézetének szám1 számú igazságügyi orvosszakértői véleményét, valamint annak szám2., szám3. számú kiegészítéseiben foglaltakat aggálytalanul értékelte, és ítélete alapjául maradéktalanul elfogadta. Az elsőfokú bíróság megállapította, hogy a felperesek a fentiek alapján bizonyították a régi Ptk. 339. § (1) bekezdésében meghatározott feltételek közül a jogelődjük nem vagyoni kárának a bekövetkezését, és hogy a kárt az alperes tulajdonában álló ingatlan kezelője okozta, mert a kár bekövetkezése az ingatlan kezelőjének tevékenységével állt összefüggésben.

[11] Az alperes felelősségét vizsgálva megállapította, hogy a környezetszennyező tevékenység a régi Ptk. 100. §-ában foglalt szükségtelen zavarást megvalósította, mivel az a felperesi jogelőd egészségének a sérelmével járt. Az alperes mint a perbeli ingatlan tulajdonosa mulasztott, amikor nem akadályozta meg, hogy az ingatlanát használó állami vállalat légszennyezéssel járó üzemi tevékenységet folytasson, amely a szomszédos ingatlanok használóinak az egészségét károsította. E mulasztásáért a régi Ptk. 339. § (1) bekezdésben foglaltak szerint köteles az általa okozott kárért helytállni. Utalt ebben a tekintetben a kialakult bírósági gyakorlatra, a Kúria Pfv.I.21.196/2018/8. számú ítéletének (81) bekezdésére, Pfv.I.21.179/2018/6. számú ítéletének (83) bekezdésére és Pfv.I.20.474/2018/6. számú ítéletének (75) bekezdésére, valamint az Alkotmánybíróság 5/2022 (IV.14.) AB határozatának indokolására ([82], [84] bekezdések). Kiemelte, hogy az

állam mint közjogi szereplő kötelezettsége fellépni a környezetszennyező tevékenységgel szemben, mely kötelezettségéhez társul a tulajdonosi felelőssége is az állami tulajdonban lévő ingatlanokon más által folytatott tevékenységekért, és még kivételesen sem értékelhető az állam mint tulajdonos javára, hogy az állam mint közjogi szereplő engedélyezte, illetve hivatalos tudomása ellenére eltűrte valamely állami ingatlanon a nyilvánvalóan környezetszennyező tevékenységet akkor, amikor erre vonatkozóan már egyértelmű jogszabályi rendelkezések voltak hatályban.

[12] Az alperes jogi okozatosság hiányával és felróhatóság alóli kimentésével kapcsolatos védekezése alapján vizsgálta, hogy a felperesi jogelőd megbetegedését okozó azbesztexpozíció mikor, milyen időszakban történt, illetve meddig érte a felperesek jogelődjét olyan káros behatás, amely rákkeltő hatású, és ezért károkozó magatartásként az okozatosság körébe vonható. Az elsőfokú bíróság az azbesztexpozíció és az alperes kimentése szempontjából releváns időszakot a hivatkozott orvosszakértői szakvélemény és kiegészítései alapján az 1976-tól 1992-ig terjedő időszakban határozta meg azzal, hogy az összes adat figyelembevételével ez időszak az 1976. és 1985. közötti időszakra szűkíthető le. A rendelkezésre álló orvosi adatok (a minimum lappangási idő), a műszaki szakértői vélemény megállapításai (85-ig nagyobb kiporzás, 92-től a kék azbeszt használatának elmaradása), a felperesi jogelőd lakóhelyei (1965-től a haláláig élt a jelzett területen) arra mutattak, hogy az 1976-tól 1992-ig tartó időszaknak volt kitüntetett szerepe, így az elsőfokú bíróság álláspontja szerint a kimentésnek is ehhez kellett igazodnia. Figyelembe vette, hogy természettudományos módszerekkel konkrétan nem lehetett meghatározni, hogy a felperesi jogelőd pontosan mikor lélegezte be az azbesztszálat, illetve, hogy az azbesztszál mikor tapadt meg a szervezetében.

[13] Vizsgálta, hogy ezen időszakban az alperes tudott-e, illetve kellő gondosság mellett tudnia kellett-e arról, hogy az azbeszt alapanyag felhasználásával történt cementgyártás légszennyezést okoz, és ez a környezetben élők számára egészségkárosító. Mindezek során figyelemmel volt az alperes közjogi státuszára, az alperes vagy szervei által a közfeladata elvégzése során szerzett ismeretekre vagy azokra az ismeretekre, amelyekre kellő gondosság mellett szert tehetett volna, illetve arra, hogy az alperes az általában elvárható elővigyázatosság és ellenőrzés mellett teljesítette-e a tulajdonosi jogállásából eredő kötelezettségeit. Kiemelte, hogy az állam közjogi szerepét – ide nem értve a jogalkotást – is értékelve kellett az elsőfokú bíróságnak megítélnie, hogy az alperes a tulajdonostól elvárható elővigyázatosság és ellenőrzés mellett teljesítette-e a kötelezettségét.

[14] Ennek fényében az alperes bizonyítását nem találta elegendőnek arra, hogy az alperes kimentse magát a felelősség alól arra hivatkozással, hogy úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható. A védekezés kapcsán nem annak tulajdonított jelentőséget, hogy az alperes mint közhatalom gyakorlója, vagy az állami vállalat mit tett az egészségkárosító környezetszennyezés megszüntetése érdekében, hanem annak, hogy miután az állami vállalat egészségkárosító tevékenységet folytatott, az alperes mint tulajdonos – tulajdonosi jogosítványaival élve – mit tehetett volna az adott helyzetben általában elvárhatóan, és ehhez képest mit tett annak érdekében, hogy az egészségkárosító környezetszennyezést megszüntesse. Álláspontja szerint az eltérő üzemeltetési rendben való

hasznosítás lehetőségének vizsgálatánál arra kellett figyelemmel lenni, hogy az adott időszakban az állami tulajdon dominanciája érvényesült.

[15] okfejtése szerint az a körülmény, hogy a magyarországi szabályozás az alperes bemutatása alapján idomult az EGK-tagállamok szabályozásához, illetve annál szigorúbb volt, csak az alperes lehetséges ismereti szintjét támasztja alá, azt azonban nem igazolta, hogy ez az ismeretszint volt az adott időszakban elérhető. A szabályozás mértékét, mélységét befolyásolták az EGK jogalkotásának lehetőségei. Álláspontja szerint nem lehetett következtetni az állami szabályozásból sem az adott időszak ismeretszintjére, mivel nem igazolt, hogy az adott szabályozás adekvátan követte az állam szervei által elérhető ismereteket. Rögzítette, hogy az azbesztózis kialakulásának mechanizmusára voltak már a szabályozást megelőzően is adatok. Az 1976. évi 12. tvr-tel kihirdetett rákkeltő anyagok és hordozók által előidézett ártalmak elleni védekezésről és ezek ellenőrzéséről szóló egyezményhez való csatlakozással vállalt kötelezettségekből és az azbesztózt tudórákkal vagy anélkül foglalkozási betegségnek feltüntető 17/1975. (VI.14.) MT. rendelet 2. számú mellékletének 24. pontjából (azbesztózis tudórákkal vagy anélkül) azt a következtetést vonta le, hogy az alperes már 1975-ben is tudta, hogy az azbeszt ártalmas az emberi egészségre, mert rákkeltő hatású, és az azbeszt felhasználásával járó technológiák alkalmazása során a munkavállalók munkavédelmi és munkaegészségügyi szempontból fokozott veszélynek vannak kitéve. Elfogadta, hogy az MSZ 21461/2-1992 szabvány azt tanúsítja, miszerint a alperes a kék azbeszt tekintetében ekkor jutott el oda, hogy nulla legyen a megengedett technikai határérték. Mindebből arra következtetett, hogy a alperes a perbeli időszakban úgy látta, létezik olyan munkahelyi expozíciós küszöbérték, amely alatt a rákbetegség kockázata nem áll fenn. Figyelembe vette azonban azt is, hogy logikailag belátható volt, hogy a nem munkahelyen, de ahhoz hasonlóan történt belégzés is káros az egészségre, a levegőbe jutott aztbeszt a légmozgással kikerülhet a környezetbe, legfeljebb annak hatóköre nem megállapítható, csak méréssel.

[16] A hatósági ellenőrzések tekintetében a peranyag részévé tett szakértői intézet 2016. december 20. napján kelt szám 4 számú igazságügyi műszaki szakértői véleményét vette figyelembe. Bár a szakvélemény utalt arra, hogy a légszennyezési bírságoknak az azbeszt-szennyezés tekintetében nem volt jelentősége, mivel a felsorolt pontforrásokon azbeszt tartalmú porkibocsátás nem volt, a szakértői vélemény azt is megállapította, hogy a település 51. gyárában soha nem volt zárt az azbesztfelhasználás. Az elsőfokú bíróság értékelte, hogy a szakvélemény szerint a gyár több környezetterhelési ponttal is rendelkezett, a 70-es és a 80-as évekre azonban nem állt rendelkezésre olyan mérési jegyzőkönyv, amely a gyár területén kívüli azbeszterhelést vizsgálta volna. A szakértő rögzítette azt is, hogy a nyolcvanas évek közepéig jutott ki a legnagyobb mennyiségű azbeszt. Mindezek alapján megállapította, hogy az alperes tudott az azbeszt és az azbesztpor rákkeltő hatásáról, arról is, hogy az belégzés útján levegőszennyezéssel is terjedhet, mégsem terjesztette ki a hatósági ellenőrzést a gyár környezetére. Erre legelőször a kilencvenes években (cég 9 Bt., 1995 intézete) került sor igazolt módon. A szakvélemény alapján azt is figyelembe vette, hogy 1971-től működött szennyvízkezelés az üzemben, de a technológia határfoka nem volt megfelelő, a szennyvíz utóülepítése folytán porzó forrásként is működött. Kiemelte a szakvéleményből, hogy a nyolcvanas évek első felében felvett mérési jegyzőkönyvek alapján a csőgyári berakodás során az udvaron átlagosan 5,8 rost / cm³ azbeszterhelést mértek, az 1984. évi mérési jegyzőkönyv 6. oldala szerint pedig a leválasztott por ellenőrzésükkor a

leválasztó berendezés mellett kupacokban állt, ami megengedhetetlen, mert diffúz légszennyezést okoz.

[17] Álláspontja szerint ez utóbbi nyilatkozat tanúsította az alperes irányítása és ellenőrzése alatt álló szervek ismeretanyagát, továbbá azt is, hogy a nem megfelelő üzemeltetésről és annak veszélyeiről az alperes tudomással rendelkezett. Értékelte, hogy a tanúvallomások is tartalmaztak nyilatkozatokat az üzemeltetés szabályszerűtlenségére, nyitott technológiára vonatkozóan. A gyár területén jelentős kiporzás történt, az 1974-es mérések szerint még az akkori megengedőbb határértéket sem tartották szem előtt, az 1985-ös értékek pedig még mindig az 1974-es ABEO-ban megengedett határértékek felettiek voltak. Az 1980-as években megvalósított technológiai korszerűsítés is csak mérsékelt eredményeket hozott, a zárt technológia kialakítása évekig váratott magára, tökéletes sosem lett, a kiporzás folytatódott.

[18] Utalt arra, hogy az idézett jogforrások alapján már 1975-től ismert volt Magyarországon az azbeszt foglalkozási megbetegedéseket előidéző hatása, ezt követően pedig a 4/1981. (III. 31.) EüM rendelet tüdőfibrózist okozó porként jelölte meg ezt az anyagot, és minden feldolgozásával járó munkakört fibrózis veszélyével járó munkakörre minősített. A 6/1982. (VI. 12.) EüM rendelet megtiltotta a fiatalok foglalkoztatását azbeszt expozícióval járó munkahelyeken, az MSZ 21461/1-1988. szabvány pedig I. kategóriás, emberben bizonyítottan rákkeltő hatású vegyi anyagnak nyilvánította az azbesztet. A műszaki szakvélemény utalt arra, hogy a WHO szervezete (IARC) 1973. óta nyilvántartotta az azbeszt rákkeltő hatását, ezért az alperes számára az azbeszt okozta veszélyek nemzetközi forrásokból is nyilvánvalóak lehettek..

[19] Az alperes mentesüléséhez nem találta elegendőnek az alperesnek a munkavédelem, a környezetvédelem és az ellenőrzés körében az 1990-es évekig működtetett szakigazgatási szervek működésére vonatkozóan előadott hivatkozásait. Álláspontja szerint a felperesek jogelődjének lakókörnyezetében, néhány kilométeres távolságon belül olyan üzem tartósan nem működhetett volna, amely a kistelepülések lakóira nagyvárosi léptékű, vagy korábban annak többszörösének megfelelő azbeszterhelést bocsát ki. Jelentőséget tulajdonított annak, hogy az alperesnek az állami vállalatokról szóló 1977. évi VI. törvény 31. § (2) bekezdése b) és c) pontja alapján lehetősége lett volna a vállalat működését befolyásolni, azonban a mérési eredmények ellenére a folyamatok passzív szemlélője volt, az azbesztfeldolgozás jellege évtizedekig kívánnivalót hagyott maga után, jelentős volt a kiporzás, így az alperes számára nyilvánvalónak kellett lennie, hogy nemcsak az üzemben dolgozók egészségét kell védeni, hanem minimálisan a közvetlen környezetben élőkét is. Az alperes által nevesített szervek mérései leíró jellegűek maradtak, az üzemi működés irányában érdemi hatást jelentő visszacsatolásra nem merült fel adat a perben.

[20] Az alperes előreláthatósággal kapcsolatos érvelését nem fogadta el. Kifejtette, hogy a régi Ptk. 339. § (1) bekezdése alapján a kárért felelős személynek a releváns jogi oksági kapcsolat fennállásához nem kellett előre látnia a kár lehetséges mértékét, a perbeli esetben a légszennyező tevékenység hatókörét, súlyosságát. A magatartás és a kár közötti

releváns jogi okozati összefüggés megállapításához elegendő, hogy a magatartás adekvát következménye legyen a kár, és a magatartást azért tiltsa a jog, hogy a károkozás, a kár bekövetkezése megelőzhető, elkerülhető legyen. A légszennyező és a munkavállalók egészségét veszélyeztető működés alperes mint tulajdonos részéről történő eltűrésével ezért releváns jogi oksági kapcsolatban áll minden egészségkárosodás, amit a környezetszennyezés okozott az cég⁷ gyár munkavállalóinak, illetve a környezetében élőknek. A környezetszennyezésért felelőssé tehető személyek kockázata az, ha tévesen ítélik meg a szennyezés hatókörét, mértékét vagy súlyosságát. Az alperes által hivatkozott szabályozók nem az előreláthatóság hiányát, hanem meglétét támasztották alá.

[21] Okfejtése szerint az alperes államot a releváns időszakban (1976-1992) hatályos, az emberi környezet védelméről szóló 1976. évi II. törvény (régí Ktv. 38. § (1) bekezdése alapján már egyértelműen terhelte az a környezetvédelmi jogi kötelezettség, hogy települési környezetben csak olyan üzem tartható fenn, illetőleg olyan tevékenység folytatható, ami a lakosság életfeltételeit károsan nem befolyásolja. A régí Ktv. 38. § (2) bekezdése szerint az üzemek és létesítmények által a települési környezetre gyakorolt káros hatások megakadályozása érdekében védőterületet, illetőleg védőtávolságot kellett kialakítani. A régí Ktv. 23. § (1) bekezdése szerint tilos volt a levegő káros szennyezése, 25. § (1) bekezdése értelmében pedig az ipari tevékenység folytatása során olyan módszert, illetőleg eljárást kellett alkalmazni, amely nem jár káros légszennyezéssel. Alaptalanul hivatkozott az alperes arra, hogy a felperesi jogelőd megbetegedését okozó azbeszt belégzés időpontjában hatályos jogszabályi előírásoknak megfelelően járt el, mert a határértékek túllépésének bizonyíthatatlansága nem zárja ki a régí Ktv. 23. § (1) bekezdésében, 25. § (1) bekezdésében és 38. § (1), (2) bekezdéseiben foglalt kötelezettségek megszegését. Hangsúlyozta, hogy a perbeli üzemektől számított néhány kilométeren belüli lakókörnyezetről volt szó, ennek ellenére sem érdemi technológiai korszerűsítésre, sem az üzemi működés lakókörnyezettől történő határozott elkülönítésére nem került sor. Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint a konkrét szennyezettségi adatok ismerete nélkül is elvárható volt az ingatlan tulajdonos alperestől, hogy a szükségtelen zavarás elkerülése érdekében elszigetelje a láthatóan környezetkárosító üzem működését a lakókörnyezettől.

[22] Kiemelte, hogy az emberi környezet fokozott védelme a kimentés szempontjából mindenkor megköveteli a magasabb, egyúttal szigorúbb mérce alkalmazását - ez a régí Ktv. 38. §-ában is elvárásként fogalmazódott meg (életfeltételek káros befolyásolásának tilalma). Az emberi közösségek és életek veszélyeztetésének elkerülése érdekében az alperestől ilyen helyzetben az üzemi működés környezeti hatásainak legszigorúbb kontrollálása, számonkérése, végső soron akár a működés időleges vagy végleges felszámolása irányában tett lépések is elvárhatóak voltak, különösen a szigorú munkahelyi szabályok bevezetése után.

[23] Mindezek alapján megállapította, hogy az alperes mint tulajdonos és legteljesebb ismeretekkel (kutatóintézetek, állami egyetemek) rendelkező entitás, nem tudta kimenteni magát a felelősség alól, ezért köteles megtéríteni a felperesek jogelődjét ért károkat .

[24] A felpereseket megillető nem vagyoni kártérítés összegének megállapítása során figyelembe vette, hogy a felperesek jogelődjének egészségét súlyosan sértette a károkozó magatartás. A felperesek jogelődjé 54 éves korában egy gyógyíthatatlan betegséggel szembesült, 2013-tól tudatában volt annak, hogy belátható időn belül meg fog halni. Figyelembe vette a felperesek jogelődjének panaszait, és azokat a felperesi jogelőd személyes meghallgatásakor előadott körülményeket, amelyek köztudomásúan is alátámasztják a hasonló megbetegedés esetében az életmód hátrányos megváltozását, testi és pszichés megterhelést jelentenek. A felperesek jogelődjének szembesülnie kellett azzal, hogy magára hagyja gyermekeit és a családját, nem tudja megélni unokája kibontakozását. A halál biztos tudata, lehetséges időpontjának ismeretét olyan lelki, pszichikai megterhelésnek értékelte, mely már önmagában is magasabb összegű kártérítést tesz indokolttá. Értékelte, hogy a felperes élethez való jogát is sértette az alperes tulajdonában lévő ingatlan kezelőjének a tevékenysége.

[25] Mindezek mérlegelésével az ítélelhozatal időpontjában irányadó ár-és értékviszonyok alapján 40.000.000 forint nem vagyoni kártérítést ítélt szükségesnek és alkalmasnak a felperesi jogelőd nem vagyoni hátrányainak a kiküszöbölésére, ezt meghaladóan a keresetet elutasította. Figyelembe vette azt is, hogy viszonylag rövidebb ideig tartott az az időszak, amikor a felperesek jogelődjének elnehezült körülmények között kellett élnie.

[26] A perköltség viseléséről az 1952. évi III. törvény (régi) Pp. 81. § (2) bekezdése alapján rendelkezett.

[27] Az elsőfokú bíróság ítélete ellen az alperes terjesztett elő fellebbezést, elsődlegesen az elsőfokú bíróság ítéletének hatályon kívül helyezése és az elsőfokú bíróság új eljárásra utasítása, másodlagosan az elsőfokú bíróság ítéletének részbeni megváltoztatása és a felperes keresetének teljes elutasítása iránt. Indítványozta az általa szükségesnek tartott bizonyítás lefolytatását.

[28] Fellebbezésében kifogásolta, hogy a személyl felperes és a alperes alperes között folyamatban lévő, hasonló tárgyú, 38.P.21.115/2019. számú perben a 2021. szeptember 9-én tartott tárgyaláson csak két szakkonzulens nyilatkozott, a két igazságügyi szakértő viszont nem tett nyilatkozatot. Kérte a szakértők meghallgatását, valamint szakértől szakértőként történő meghallgatását is, és sérelmezte, hogy erre nem került sor. Kérte ezért változatlanul további orvosszakértői bizonyítás elrendelését, vagy az szakértői testületnek megkeresését. Hivatkozott arra, hogy a szakértői vélemények ellentmondásai indokolják a bizonyítási indítvány teljesítését. Álláspontja szerint szükséges annak megállapítása, hogy mely időintervallumban jelentkeztek legnagyobb valószínűséggel az azbesztexpozíciót követő mesothelioma tünetek. Álláspontja szerint az orvosszakértői vélemények alapján a jogi okozatosság tekintetében vagy azt lehet megállapítani, hogy az azbeszt expozíció legvalószínűbb időpontja 1973. és 1983. közé esik, ez alapján pedig az okozati összefüggés

részét képező előreláthatóság 1983. év végéig vizsgálható, vagy pedig az azbeszt expozíció bekövetkezését a valószínűség szintjén sem lehet megállapítani, ezért az előreláthatóság a felperesek jogelődje születésének időpontjára (1959.) vizsgálható.

[29] Megítélése szerint az elsőfokú bíróságnak az okozati összefüggés hiányát kellett volna megállapítania a lefolytatott bizonyítás eredményeként. Hangsúlyozta, hogy a károkozó magatartás és a kár között csak akkor áll fenn okozati összefüggés, ha a károkozó a károkozás időpontjában a kár bekövetkezését előre láthatta, a hatályos magyar bírósági joggyakorlat is ezt a jogi okozatosságot tartja szem előtt. Ennek az előreláthatóságnak a felperesek jogelődjének mellhártya mesotheliomát okozó folyamatindító azbeszt expozíció eseményekor kell fennállnia. Érvelése szerint a marasztalására csak akkor kerülhetett volna sor, ha a felperes jogelődje az ok-okozati összefüggés részeként bizonyította volna, hogy a mellhártya mesotheliomát okozó folyamatindító azbesztexpozíció bekövetkeztekor az alperes előre láthatta annak a lehetőségét, hogy az azbeszt alapanyagként történő felhasználásának következtében a gyárban nem dolgozó helyi lakosok, köztük a felperes jogelődje súlyos, halálos megbetegedést szenvedhetnek (jogi okozatosság). Mivel az orvosszakértői vélemények alapján a felperesi jogelőd károsodásának legvalószínűbb időpontja 1973-83 évek közötti időszakra esik, ezért csak az 1983-ig tanúsított alperesi magatartás tekintetében vizsgálható ez az előreláthatóság. Hangsúlyozta, hogy a betegséget kiváltó azbesztszál belégzését követően a további azbeszt belégzésnek már nincs jelentősége az orvosszakértői szakvélemény szerint.

[30] Az előreláthatóság hiánya és a felelősség alóli kimentése körében ismételt hivatkozott az EGK irányelveire. Az EGK szabályozásából kiemelte, hogy a szabályozás kizárólag a munkavállalók egészségének védelme érdekében történt. Az EGK még 2003-ban is úgy látta, hogy létezik olyan munkahelyi expozíciós küszöbérték, amely alatt a rákbetegség kockázata nem áll fenn. Okfejtése szerint mindezekből látható, hogy a munkahelyeken a levegőbe kerülő azbesztszál koncentráció miatti egészségkárosodás elleni küzdelem a technika és a műszaki tudományok fejlődése szerint folyamatosan előre haladt, a kibocsátási határértékek csökkentek, és az EGK szabályozása 1976. és 2003. évek között nem tekintette veszélyeztetettnek a lakosságot az azbesztszál koncentrációval kapcsolatban. Az Európai Gazdasági Közösség és az azbeszttel kapcsolatos hazai állami szabályozást összevetve hivatkozott arra, hogy az alperes a perbeli időszakban úgy látta, és láthatta, hogy az azbesztpor egészségkárosító hatása csak az adott üzem dolgozóit érintheti, de nem terjed ki az üzemen kívüli területekre, a lakosságra, és létezik olyan munkahelyi expozíciós küszöbérték, amely alatt a rákbetegség kockázata nem áll fenn.

[31] Részletezte, hogy az alperes a munkavédelem, a környezetvédelem és az ellenőrzés terén milyen tevékenységet fejtett ki az azbeszt okozta károk megelőzése érdekében, ezért úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható. A munkavédelemmel összefüggően kiemelte, hogy az alperes a perbeli időszakban a munkavédelem és a munkaegészségügy tekintetében olyan szervezeti rendszert alakított ki, ami az akkori műszaki fejlettségi szinten maximálisan biztosította a munkavállalók, köztük a perbeli üzem dolgozóinak egészségügyi védelmét és a szabályok betartásának ellenőrzését. Bizonyította azt is, hogy a környezetvédelem tekintetében is olyan szervezeti rendszert alakított ki, amely az akkori műszaki fejlettségi szinten maximálisan biztosította a

munkavállalók egészségügyi védelmét és szabályok betartásának ellenőrzését. A szakértői intézet² szakvéleményből is megállapítható volt, hogy a alperes a környezetvédelmi szervezetén keresztül rendszeresen ellenőrizte az üzem levegőszennyezését, ugyanakkor ez az ellenőrzés káros azbeszterhelést nem állapított meg. A szakértői vélemény utal arra, hogy az 1980-as évek közepétől bevezetett intézkedések és elvégzett fejlesztések eredményeképpen a következő évtized elejére jelentősen csökkent a munkahelyi és a környezeti levegő terhelése. Az alperes az általa kiépített igazgatási szervein keresztül rendszeresen ellenőrizte a perbeli üzemet.

[32] A nem vagyoni kártérítés összegét a bírósági gyakorlat tükrében eltúlzottnak tartotta. Megítélése szerint az általa hivatkozott eseti döntések alapján az ítélelhozatal időpontjában reális összeg legfeljebb 15.000.000 forint lehet.

[33] Hivatkozott arra is, hogy az elsőfokú bíróság megalapozatlanul kötelezte késedelmi kamat megfizetésére a megítélt összeg után, mert a felperesek a nem vagyoni kártérítés összegét a jelenlegi ár és értékviszonyok alapján kérték megállapítani (EBH2009 2041.).

[34] A felperesek a fellebbezési ellenkérelmükben az elsőfokú bíróság ítéletének helybenhagyását indítványozták. Álláspontjuk szerint az elsőfokú bíróság ítélete mind jogilag, mind ténybelileg megalapozott. Kifejtették, hogy a részükre megítélt nem vagyoni kártérítés összege nem eltúlzott. Kérték az alperes bizonyítási indítványainak elutasítását, tekintettel arra, hogy azok olyan kérdésekre irányulnak, amelyek a perben már megválaszolásra kerültek, és alkalmatlanok az alperes felelősség alóli kimentését megalapozó körülmények bizonyítására. Kiemelték, hogy az alperes az 1976. évi II. törvény ellenére fenntartotta a települési környezetben a lakosság életfeltételeit károsan befolyásoló tevékenységét, a mérési jegyzőkönyvek és a műszaki szakvélemény alátámasztották, hogy a perbeli ingatlanokról pontforrásként azbesztpor távozott a levegőbe. Kifejtették, hogy az elsőfokú bíróság által megítélt nem vagyoni kártérítés összege nem kirívó, mert az alperes nem volt tekintettel arra, hogy a felperesek jogelődjének nemcsak pszichikai megterhelést jelentett a betegsége, hanem fizikai fájdalmak is voltak, és a kezdeti tünetek megjelenését követően még 4 évig szenvedett testileg-lelkileg a betegségétől. A felperes jogelődjének évekig azzal a biztos tudattal kellett együtt élnie, hogy a betegsége gyógyíthatatlan, és bizonyosan a halálához vezet. Rámutattak, hogy az elsőfokú bíróság csak a perindítás időpontjától kötelezte az alperest késedelmi kamat megfizetésre, annak ellenére, hogy a kártérítés már a perindítást megelőzően esedékessé vált.

[35] A fellebbezés nem alapos.

[36] Fellebbezés hiányában a régi Pp. 228. § (4) bekezdése alapján jogerőre emelkedett az elsőfokú bíróság ítéletének a keresetet részben elutasító rendelkezése, ezért a Fővárosi Ítéltábla kizárólag az elsőfokú ítélet fellebbezett, az alperest fizetésre kötelező rendelkezését bírálta felül.

[37] Az elsőfokú bíróság nem sértette meg az elsőfokú eljárás egyik lényeges szabályát sem, és a jogvita elbírálásához szükséges bizonyítást is lefolytatta. Ezért nem volt alapja az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezésének sem a régi Pp. 252. § (2) bekezdése, sem (3) bekezdése alapján.

[38] Az alperes által kifogásolt tárgyaláson (38.P.21.115/2019/66. számú jegyzőkönyv) – az elsőfokú eljárásban a 2023. február 7-i alperesi beadvány mellékleteként csatolt tárgyalási jegyzőkönyv alapján – a szakértők is jelen voltak, a felek a régi Pp. 182. § (2) bekezdésének megfelelően gyakorolhatták kérdezési, észrevételezési jogukat, a szakértői bizonyítás eljárási szabályait az elsőfokú bíróság nem sértette meg. Nem merült fel a szakvélemények között ellentmondás olyan, a jogvita eldöntése szempontjából jelentős kérdésben, ami a szakértők meghallgatását vagy az szakértői testületének kirendelését tette volna szükségessé. A szakvélemények ugyanis nem tértek el egymástól abban a kérdésben, hogy természettudományos módszerekkel nem lehet pontosan megállapítani, hogy a felperes jogelődje a későbbi betegségét okozó azbesztrostokat mikor lélegezte be. A folyamatindító expozíció bekövetkezésének időpontját csak különböző mértékű valószínűsítéssel lehetett meghatározni. Az elsőfokú bíróság helyesen értékelte a szakvélemények alapján, hogy a rövidebb idejű azbesztexpozíció is elindíthatta a megbetegedésre vezető folyamatot, és azt is, hogy a belégzés pontos időpontjának megállapíthatatlanságát a károkozás tényével szemben nem lehet a károsult terhére értékelni. A szakértők közötti véleményeltérés lényege csupán abban állt, hogy a statisztikai valószínűségek és a peradatok alapján mennyire lehet pontosan, szakértőileg elfogadható módon véleményezni a betegséget kiváltó, folyamatindító azbesztexpozíció időszakát.

[39] Az elsőfokú bíróság az orvosszakértői vélemények és a peradatok (születési idő, lakóhely, azbesztcement gyártás kezdete, tünetek jelentkezése) alapján okszerű mérlegeléssel állapította meg, hogy a felperesi jogelőd betegségét kiváltó azbesztexpozíció a felperesi jogelődöt valamikor 1976. és 1992. között, legvalószínűbben 1976. és 1985. között érte (releváns időszak). A releváns időszak esetleges további szűkítésének nem volt jelentősége, mivel az alperes nem vitatta, hogy az ingatlanán működő gyárból származó azbeszt kiporzás okozta a felperes jogelődjének egészségkárosodását. Erre figyelemmel a felpereseket a régi Pp. 164. § (1) bekezdése és a régi Ptk. 339. § (1) bekezdése alapján terhelő bizonyítási kötelezettséget nem érintette az időpont közelebbi meghatározása. Az alperes felelősség alóli kimentése szempontjából pedig a további pontosítás közömbös, mert az alperes nem bizonyított olyan tulajdonosi intézkedést az 1976. és 1992. közötti időszakban, amely az ingatlanán – az ingatlant kezelő vállalat által – folytatott egészségkárosító tevékenység megszüntetésére irányult volna. A Fővárosi Ítéltábla ezzel összefüggésben hangsúlyozza, hogy az alperes felelőssége szempontjából a tulajdonosi jogosítványok gyakorlásával megtehető és az egészségkárosító környezetszennyezés megszüntetése érdekében elvárható intézkedéseknek van jelentősége.

[40] Az elsőfokú bíróság a lefolytatott bizonyítás alapján a tényállást helyesen állapította meg. A Fővárosi Ítéltábla a megállapított tényállás alapján az elsőfokú bíróság érdemi döntésével és ítélete indokainak lényegével is egyetértett.

[41] A Fővárosi Ítéltábla a fellebbezésben foglaltakra figyelemmel a következőket emeli ki:

[42] A perben a felek között nem volt vitás, hogy a felperesek jogelődjének egészségkárosodását az azbesztszálak belélegzése okozta, és az sem, hogy a belélegzett azbeszt az alperes tulajdonában álló ingatlan kezelőjének levegőt szennyező tevékenysége folytán került ki a levegőbe. A felperesek ezzel bizonyították, hogy az alperes kártérítési felelősségének megállapításához szükséges, a régi Ptk. 339. § (1) bekezdésében meghatározott feltételek közül megvalósult a nem vagyoni kár bekövetkezése (jogelődjük egészségromlása), és hogy a kárt az alperes tulajdonában álló ingatlan kezelője okozta, mert a kár bekövetkezése az ingatlan kezelőjének tevékenységével áll ténybeli okozati összefüggésben.

[43] Az 5/2022. (IV.14.) AB határozat indokaira [82, 84] tekintettel a perben nem volt vitatható az sem, hogy az állam mint tulajdonos a rendszerváltást megelőző állami tulajdon dominanciájára tekintettel polgári jogi felelősséggel is tartozik a tulajdonában lévő ingatlanon, az ingatlan kezelője által folytatott, nyilvánvalóan környezetszennyező tevékenységgel okozott kárért, ha ezt a környezetszennyező tevékenységet a mulasztásával eltűrte akkor, amikor már egyértelmű jogszabályi rendelkezések voltak hatályban. Az alperes államot a releváns időszakban (1976-1992) hatályos régi Ktv. alapján már egyértelműen terhelték az elsőfokú ítéletben helyesen felhívott jogszabályi kötelezettségek [rég. Ktv. 23. § (1) bekezdése, 25. § (1) bekezdése, 38. § (1), (2)]. Helyesen állapította meg az elsőfokú bíróság azt is, hogy a határértékek túllépésének bizonyíthatatlansága nem zárja ki a régi Ktv. 23. § (1) bekezdésében, 25. § (1) bekezdésében, valamint 38. § (1) és (2) bekezdéseiben foglalt kötelezettségek megszegését.

[44] A felperes a keresetét arra alapította, hogy az alperes a régi Ptk. 100. §-ából eredő kötelezettségét szegte meg. A régi Ptk. 100. §-a értelmében a tulajdonos a dolog használata során tartózkodni köteles minden olyan magatartástól, amellyel másokat, különösen a szomszédait szükségtelenül zavarná, jogaik gyakorlását veszélyeztetné. A Kúriának az elsőfokú ítéletben idézett hasonló tárgyú ügyekben hozott határozataira is figyelemmel abból kellett kiindulni, hogy az alperes azzal, hogy a releváns időszakban nem akadályozta meg, hogy az ingatlanát használó állami vállalat (az ingatlan kezelője) olyan légszennyezéssel járó üzemi tevékenységet folytasson, amely károsította a szomszédos ingatlanok használóinak az egészségét, a tulajdonból fakadó jogainak régi Ptk. 100. §-ában foglalt korlátait túllépte, a lakókörnyezetben élő felperes jogelődjét szükségtelenül zavarta, jogait (egészségét) veszélyeztette. Nem volt vitatott, hogy az alperes tulajdonában álló ingatlanon folytatott tevékenység eredményeként, az azbesztgyár folyamatos működése során 1976. és 1992. közötti időszakban kiporzással a levegőbe kerültek a lakókörnyezetben élők egészségét is károsító azbesztszálak, és ezt az alperes eltűrte. Az alperes ingatlanán folyó

tevékenységet az elsőfokú bíróság helyesen értékelte egészségkárosító, környezetszennyező tevékenységnek. Az azbesztcement gyártása és annak módja az adott helyen objektíve sértette a régi Ktv. 38. § (1) bekezdését. Az alperes azzal, hogy eltúrta az ingatlanán ezt a tevékenységet, és tulajdonosként nem lépett fel a környezetszennyező működés megszüntetése érdekében, az 5/2022. (IV.14.) AB határozatban foglalt indokokra is figyelemmel tulajdonosként megszegte a régi Ptk. 100. § -ában előírt kötelezettségét, ezért mulasztása jogellenes. A Fővárosi Ítéltábla utal arra, hogy a régi Ptk. 100. §-ában foglalt szükségtelen zavarás tilalma objektív korlátja a tulajdon használatának, ezért annak túllépése független a tulajdonos ismereteitől. Az alperes ismereteinek a régi Ptk. 100. §-ában foglalt kötelezettség megszegéséből eredő, a perbeli időszakban a régi Ptk. 339. § (1) bekezdésének rendelkezése szerint érvényesíthető kártérítés iránti követelés szempontjából lehetett jelentősége.

[45] Nem foghatott helyt az alperes jogi okozatosság hiányával kapcsolatos fellebbezési érvelése sem. Az elsőfokú bíróság helyesen állapította meg az előzőek alapján, hogy a felperesek bizonyították, hogy a jogelődjük az egészségkárosodást az alperes jogellenes mulasztásával is okozati összefüggésben szenvedte el. Helytálló volt az a következtetése is, hogy a régi Ptk. 339. § (1) bekezdése alapján a kárért felelős személynek a releváns jogi oksági kapcsolat fennállásához nem kellett előre látnia a légszennyező tevékenység hatókörét, súlyosságát. A magatartás és a kár közötti releváns jogi okozati összefüggés megállapításához elegendő, hogy a magatartás adekvát következménye legyen a kár, és a magatartást azért tiltsa a jog, hogy a károkozás, a kár bekövetkezése megelőzhető, elkerülhető legyen. A Fővárosi Ítéltábla kiemeli, hogy ezért a légszennyező és a munkavállalók egészségét veszélyeztető működés alperes mint tulajdonos részéről történő eltűrésével releváns jogi oksági kapcsolatban áll minden egészségkárosodás, amit a környezetszennyezés okozott a munkavállalóknak, illetve a lakókörnyezetben élőknek. A környezetszennyezésért felelőssé tehető személyek kockázata az, ha tévesen ítélik meg a szennyezés hatókörét, mértékét, súlyosságát.

[46] A Fővárosi Ítéltábla az alperes ismereteire vonatkozó érvelésére tekintettel utal arra, hogy az elsőfokú bíróság által helyesen értékelt korabeli jogi szabályozásból [17/1975. (VI.14.) MT rendelet 2. számú melléklete] kitűnően az alperes – szervei útján – már 1975-ben tudta, hogy az azbeszt veszélyes anyag, egészségkárosító hatású, tüdőrákot okozhat. Tudta azt is, hogy az azbesztnak kitett munkavállalók veszélyeztetettek, ezért munkavédelmi intézkedések szükségesek. Az azbesztszál koncentrációra vonatkozó előírásokból, határértékekből kitűnően tudta azt is, hogy az azbeszt feldolgozása során a levegőbe kerülő azbeszt belégzéssel okozhat daganatos megbetegedést a munkavállalóknak. Ebből következően előre láthatta, hogy ha az azbesztet feldolgozó technológia nem kellően zárt, a munkafolyamatok, védőrendszerek korszerűtlenek, a levegőbe kiporzással kerülő azbesztpor és azbesztszálak veszélyeztetik a munkavállalók egészségét. Mivel az azbesztszál belégzéssel okoz egészségkárosodást, az egészségkárosodás mechanizmusa alapján a határértékektől függetlenül, számolnia kellett azzal is az alperesnek, hogy a zárt technológia, megfelelő védőberendezések, zártságot biztosító munkafolyamatok hiányában a levegőbe kikerülő azbesztpor és azbesztszálak kijuthatnak az azbesztet felhasználó üzem területén kívülre is – azt nem feltételezhette alappal sem az alperes, sem az ingatlant kezelő állami vállalat, hogy a légkörbe jutott azbesztpor és azbesztszálak az üzem területén belül maradnak. Emiatt az alperesnek előre kellett látnia, hogy a légkörbe került azbesztpor és azbesztszálakat nemcsak

a munkavállalók, hanem az üzemén kívül, a gyár környezetében élők is belélegezhetik, ezáltal nekik is megbetegedést okozhat. Erre figyelemmel az alperes a jogi okozatosság fennállását is alaptalanul vitatta a környezetszennyező tevékenység okozta megbetegedés és az alperes szükségtelenül zavaró magatartása között.

[47] Az alperes azonban a régi Ptk. 339. § (1) bekezdése alapján bizonyíthatta, hogy a szervei útján – a szükségtelen zavarás, a környezetszennyezés és az egészségkárosodás elkerülése érdekében – úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható, a felperesek jogelődjének egészségkárosodása ezért az alperesnek nem felróható. A régi Ptk. 100. §-ára és a régi Ptk. 339. § (1) bekezdésére figyelemmel azt kellett vizsgálni, hogy az állam mint tulajdonos – szervei útján – megtette-e az adott helyzetben általában elvárható intézkedéseket a környezetszennyezéssel megvalósult szükségtelen zavarás megszüntetése, mások egészségkárosodásának az elkerülése érdekében. Ebben a tekintetben a Fővárosi Ítéltábla megítélése szerint nem az állam közjogi cselekvéseit, nem az alperes fellebbezésben hivatkozott, kialakított intézményrendszert, szerveinek hatósági jogalkalmazását (ellenőrzését) kellett értékelni, hanem azokat a cselekvési lehetőségeit, amelyek az alperest az ingatlan tulajdonosaként illették meg.

[48] Az elsőfokú bíróság az általa beszerzett és az ítélezése alapjául elfogadott, műszaki szakértői vélemény (szakértői intézet2 szakvéleménye) alapján aggálytalanul állapította meg ítéletének tényállásában a környezetszennyező azbesztgyár működésének hiányosságait, azokat a technológiai-berendezési sajátosságokat, amelyek azt okozták, hogy az azbesztszálak kiporzással az üzemén kívülre kerülhettek. A szakvélemény kiemelte, hogy a mérési jegyzőkönyvek és a szakmai tanulmányokban rögzített tények alapján is jól jellemezte a folyamatot tanú vallomása, mely szerint mindig alakítottak technológián, hogy minél zártabb legyen, de az soha nem volt teljesen zárt. A Fővárosi Ítéltábla ennek kapcsán utal arra, hogy a csatolt, intézet2 által 1984 augusztusában készített szakvélemény javaslatot tett arra, hogy a vállalatot kötelezzék az emisszió csökkentésére, rövid határidőn belül zárt poreltávolító rendszer kiépítésére. A vélemény megállapítása szerint a leválasztott por ellenőrzésükkor kupacokban állt, ami diffúz légszennyezést okoz, a szellőzők korszerűsítésére pedig a szakértői intézet2 szakvéleménye szerint csak a 90-es években került sor. Helyesen értékelte az elsőfokú bíróság ezért, hogy a műszaki szakvélemény alapján nem bizonyította a releváns időszakra (1976-1992) az alperes azt, hogy úgy járt el ahogy az adott helyzetben általában elvárható. A releváns időszakban az anyag ismert veszélyességére, rákkeltő tulajdonságára tekintettel elvárható volt a kiporzás csökkentéséhez, megszüntetéséhez szükséges műszaki intézkedések megtétele a munkavállalók, illetve közvetve a lakókörnyezet védelme érdekében. Az alperes ingatlanán az ingatlan kezelője ennél fogva nyilvánvalóan a munkavállalók egészségét veszélyeztető, légszennyező tevékenységet folytatott, amellyel kapcsolatban az alperestől is elvárható volt a fellépés. A kimentés tekintetében a releváns időszakon belül a folyamatindító expozíció pontos időpontja megállapításának lehetetlensége az alperes terhére esett, mivel neki kellett bizonyítania, hogy a káresemény annak ellenére következett be, hogy úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható, illetve a felperesi jogelőd megbetegedése a mulasztásától függetlenül következett be.

[49] A Fővárosi Ítéltábla kiemeli, hogy a régi Ktv. 38. §-ára tekintettel az alperes tulajdonosi felelősségét szigorúbban kellett vizsgálni. Az elsőfokú bíróság helytállóan

állapította meg, hogy az alperesnek az állami tulajdon dominanciájának időszakában lehetősége volt arra, hogy az ingatlant kezelő állami vállalat tevékenységét befolyásolja, így arra is, hogy a környezetet szennyezően működő állami vállalatot megszüntesse, illetve tőle a kezelői jogot visszavonja. A Fővárosi Ítéltábla ezzel kapcsolatban utal arra, hogy a releváns időszakban eltérő tartalmakkal hatályos állami vállalatokról szóló 1977. évi VI. törvény (Átv.) rendelkezései [Átv. 7. § (1) bekezdése, 31. §, 34. §, 36. §. 42. §] alapján az államnak az alapító útján gyakorolható, tulajdonosi ellenőrzésre, illetve a vállalat megszüntetésére feljogosító tulajdonosi jogosítványai voltak; az állami tulajdonban álló ingatlanok kezeléséről szóló 9/1969 (II.9.) Korm. rendelet korabeli rendelkezései [5. § (1) bekezdés b) pont, 14. §], majd a földről szóló 1987. évi I. törvény korabeli rendelkezései [Ftv. 11., 18. § (1) bekezdés c) pont] alapján az állam az alapító útján a kezelői jogot visszavonhatta, azaz volt cselekvési lehetősége a régi Ptk. 100. §-át sértő, az egészséget veszélyeztető, környezetszennyező tevékenység megszüntetése érdekében. A Fővárosi Ítéltábla megítélése szerint ezért az adott helyzetben elvárható volt az alperestől, hogy mint tulajdonos az ingatlant kezelő állami vállalat környezetszennyező tevékenységével kapcsolatban a rendelkezésre álló tulajdonosi eszközökkel éljen: kísérje figyelemmel a veszélyes anyagot feldolgozó kezelő által folytatott ipari tevékenységet (tulajdonosi ellenőrzés), hívja fel a kezelőt a tevékenysége környezetszennyező jellegének megszüntetésére, az ehhez szükséges technológiák bevezetésére, és az észlelt hiányosságok kiküszöbölésére, a felhívás eredménytelensége esetén pedig a kezelői jogot vonja meg, és ilyen módon érje el a kezelő környezetszennyező tevékenységének a megszüntetését. Az alperes ebben a tekintetben azonban semmilyen, a környezetszennyezés megszüntetésére irányuló tulajdonosi intézkedést nem állított, illetve nem bizonyított. Helytállóan állapította meg ezért az elsőfokú bíróság, hogy az alperes a régi Ptk. 339. § (1) bekezdése alapján nem tudta kimenteni magát a kártérítési felelősség alól a felperesi jogelődöt ért, az ingatlanon folytatott környezetszennyező tevékenységből eredő kárért.

[50] Az alperes nemzetközi, EGK szabályozásra, kiépített intézményrendszerre, a tudomány fejlődésére, az állami határértékekre hivatkozása súlytalan annak fényében, hogy a régi Ktv. 38. §-ra figyelemmel a korabeli szabályok alapján is általában elvárható volt az, hogy sürgősen ne zavarja a környezetét a gyár működése, illetve a munkavállalók és a lakosság egészségét ne veszélyeztesse az ingatlanán végzett tevékenység. A régi Ktv. 25. §-a alapján a technológiát is úgy kellett megválasztani, hogy az ne járjon káros légszennyezéssel. Nem volt jelentősége annak sem, hogy az állam az EGK tagállamok hasonló, munkavédelmi szabályozására figyelemmel feltételezhette-e azt, hogy a munkavédelmi szabályok elegendőek, illetve a lakosságot nem veszélyezteti az azbesztgyár, figyelemmel a műszaki szakvéleményben megállapított hiányosságokra és az ezek felszámolása érdekében tett eredményes alperesi intézkedések hiányára. A tulajdonos alperes abban való tévedése, hogy az ingatlanán folyó, általa eltűrt, a levegőt nyilvánvalóan szennyező tevékenység az üzem munkavállalóin kívül a lakókörnyezetben élőket nem érinti, az alperes terhére esik, így nem alkalmas annak igazolására, hogy az alperes úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható.

[51] Mindezek alapján az elsőfokú bíróság helyesen állapította meg, hogy az alperes mint tulajdonos felelősséggel tartozik a felperesek jogelődjét ért egészségkárosodásért és az abból eredő károkért.

[52] A Fővárosi Ítéltábla a felperesek jogelődjének megítélt nem vagyoni kártérítés elsőfokú bíróság által megállapított összegét sem találta eltúlzottnak. A nem vagyoni kártérítés összegét a régi Ptk. 355. § (4) bekezdése és a Pp. 206. § (3) bekezdése alapján a jogsértést súlyát, következményeit figyelembe véve, mérlegeléssel kellett megállapítani akként, hogy az megközelítőleg arányos kompenzációt nyújtson a felperesek jogelődjét ért személyiségi jogsértésekért, nem vagyoni sérelmekért. Az elsőfokú bíróság által értékelt szempontokkal a Fővárosi Ítéltábla egyetértett azzal a módosítással, hogy a megállapított nem vagyoni kártérítés összegét a bekövetkezett egészségkárosodás időpontjában (2013.) irányadó ár- és értékviszonyokkal is arányosnak ítélte meg. Az alperes által hivatkozott jogesetek eltérő tényálláson alapultak, ezért nem összevethetőek a perbeli, környezetszennyezéssel okozott halálos betegség elszენvedésével. A Fővárosi Ítéltábla kiemeli, hogy az egészségkárosodás időpontjában 54 éves felperesi jogelődnek azzal a tudattal kellett továbbá élnie és megküzdenie a daganatos betegség diagnosztizálása után, hogy az általa belélegzett azbeszt miatt rövid időn belül bizonyosan meg fog halni. A betegség lefolyása elhúzódó, jelentős szenvedéssel, a tüdő fokozatos elvesztésével, fulladásos halállal járt. Figyelemmel kellett lenni a felperesi jogelőd betegségének súlyosságára, az életkörülményeire gyakorolt kedvezőtlen hatásaira, a betegség hátrányos következményeivel való megküzdés elhúzódó, fizikai, pszichikai szenvedéssel járó időszakára, a környezetszennyezéssel okozott halálos betegség kiemelt tárgyi súlyára. Mindezeket, a hasonló, állam felelősségébe tartozó környezetszennyezés egészségkárosító hatásaival kapcsolatos ügyek eddigi bírósági gyakorlatát és az egészségkárosodás időpontjában fennálló ár- és értékviszonyokat is figyelembe véve az elsőfokú bíróság által megállapított 40.000.000 forint nem vagyoni kártérítés okszerű és arányos, a régi Pp. 206. § (3) bekezdésében foglaltaknak megfelelő jogszerű mérlegelés keretei között marad. Ezért a Fővárosi Ítéltábla nem látott indokot a régi Pp. 206. § (3) bekezdése alapján az elsőfokú bíróság által megállapított összeg felülmérlegelésére.

[53] Az alperes arra alaptalanul hivatkozott, hogy a felperesek az ítélelhozatal időpontjában irányadó értékviszonyok alapján kérték a nem vagyoni kártérítés iránti keresetük elbírálását, mert a felperesek pontosították az ezzel kapcsolatos nyilatkozatukat (39.P.22.719/2022/7. számú jegyzőkönyv 5. oldal). Kétségtelen, hogy a fellebbezésben idézett eseti döntés (EBH2009. 2041.) szerint, ha a bíróság a károsult részére az elbírálás idején érvényesülő értékviszonyok alapulvételével állapítja meg a nem vagyoni kártérítés összegét, akkor nem lehet a károkozás időpontjától megítélni késedelmi kamatot. A Fővárosi Ítéltábla álláspontja szerint azonban a jelen perben a felperesi jogelőd egészségkárosodásának időpontjában érvényesülő ár- és értékviszonyoknak is megfelel az elsőfokú bíróság által megítélt nem vagyoni kártérítés, ezért - a hivatkozott döntésre is figyelemmel - nem volt alapja annak, hogy a bíróság mellőzze az alperes késedelmi kamatok megfizetésére való kötelezését. A Fővárosi Ítéltábla utal arra is, hogy a régi Ptk. 360. § (1) bekezdése alapján a kártérítés a károsodáskor esedékes, a felperesek jogelődjének egészségkárosodása pedig 2013-ban, a mesiothelioma tüneteinek jelentkezésekor már biztosan bekövetkezett.

[54] Mindezek alapján a Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság érdemben helyes ítéletét a régi Pp. 253. § (2) bekezdése alapján helybenhagyta.

[55] Az alperes fellebbezése nem vezetett eredményre, ezért az alperesnek a régi Pp. 78. § (1) bekezdése alapján meg kellett fizetnie a felperes ügyvédi díjból álló másodfokú perköltségét, amelyet a Fővárosi Ítéltábla mérlegeléssel a 32/2003. (VIII. 22.) IM rendelet 3. § (2), (5) és (6) bekezdései alapján mérsékelt összegben, személyenként 350.000 forint+ áfa összegben állapított meg, figyelemmel a fellebbezési eljárásban szükséges ügyvédi munka mennyiségére is.

[56] Az alperes az 1993. évi XCIII. törvény 5. § (1) bekezdés a) pontja alapján személyes illetékmentes, ezért a Fővárosi Ítéltábla a le nem rótt fellebbezési illeték viseléséről a 6/1986. (VI. 26.) IM rendelet 13. § (1) bekezdése és 14. §-a alapján határozott.

Budapest, 2023. július 11.

dr. Lente Sándor s.k.
s.k.

dr. Istenes Attila s.k.

dr. Csóka István

a tanács elnöke

előadó bíró

bíró